

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللهم صل علی محمد و آل محمد

سوره مبارکه فرقان (جله یازدهم)

جله خانوادگی - استاد اخوت ۱۳/۱۱/۹۵

به عنوان حسن ختام بحث عباد الرحمن و جهاد کبیر را که در این سوره مطرح شده، ارائه خواهیم کرد.

ما دو بحث کلی راجع به سوره فرقان داریم که اولی راجع به عباد الرحمن است. اخیراً بحث جهاد کبیر در بیانات مقامات معظم رهبری به عنوان یکی از وظایف نیروهای انقلابی مطرح شد. از آنجا که این واژه را حضرت آقا از قرآن (سوره فرقان) استخراج کرده‌اند، خیلی لازم است که تعریف این واژه را از نظر قرآن بدانیم. آیه ۵۲ اینطور است که اگر قبل و بعدش را بدانیم بهتر است. وقتی آیه‌ای را از قرآن بر می‌دارید باید سعی کنید قبل و بعدش را هم ببینید. به هر حال هر آیه در قرآن خانه‌ای دارد که باید ببینیم خانه‌اش کجاست، به اصطلاح همسایه‌اش کیست و موضوعی که به این آیه دلالت می‌دهد چیست. و الا اگر این کار را نکنید، آیه را با فضای ذهنی خودتان تعریف خواهید کرد. اگر به ما بگویند از جهاد کبیر مطلب بنویسیم، همه ما می‌توانیم مطالب خوب بسیاری بنویسیم اما این دیگر آن جهاد کبیری نیست که سوره فرقان می‌گوید.

ثُمَّ قَبْضَنَا إِلَىٰ قَبْضًا يَسِيرًا (۴۶)

وَ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَ النَّوْمَ سُبَاتًا وَ جَعَلَ النَّهَارَ نَشُورًا (۴۷)

وَ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّیَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا (۴۸)

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا وَ نُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَمًا وَ أَنَاسٍ كَثِيرًا (۴۹)

وَ لَقَدْ صَرَّفْنَا بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا (۵۰)

کفری که اینجا مطرح می‌شود، کفر در مقابل نعمت است. گاهی کفر در مقابل اسلام، ایمان و گاهی در مقابل نعمت است. خداوند یک سری نعمت دارد و هر کدام از این نعمت‌ها یک کارکرد دارند و از همه مهم‌تر اینکه انسان نقش آب و نعمت‌های دیگر را نادیده می‌گیرد. در واقع کفران می‌کند و خداپرست نمی‌شود و استعداد هایش را می‌پوشاند.

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا (۵۱)

فَلَا تَطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (۵۲)

این دو آیه نشان می‌دهد که برای برداشته شدن این چیزی که باعث شده انسان نعمت‌ها را نبیند، خداوند پیامبران را مبعوث می‌کند و نذیر می‌فرستد. نذیر یعنی کسی که می‌تواند این ناهنجاری کفر را از انسان‌ها دور کند. «فلا تطع الکافرین» این «فاء» و «فلا» وقتی می‌آید، یعنی با تمام آیات قبلش ارتباط دارد. یعنی نذیر یا رسول هیچ سنخیتی با کفر و کافر ندارد و «جاهد هم جهادا کبیرا» یعنی اینکه نه تنها هیچ سنخیتی ندارد بلکه با آنها سر ستیزه دارد. یعنی سعی می‌کند این کفر را حذف کند. اینجا منظور کفر در مقابل نعمت است.

اگر انسان نسبت به نعمت‌ها کفور نباشد، بطور طبیعی کفر در ایمان و کفر در اسلام هم نخواهد داشت.

اگر بخواهیم مطابق با نظر قرآن دست به جهاد کبیر بزنیم، باید ابتدا نذیر شناس بشویم. اول باید بفهمیم نذیر کیست تا بتوانیم بفهمیم کفر چیست و همراهی نبودن با آن چگونه است.

نذیر انسان را با طبیعت آشتی می‌دهد. یعنی من اگر روی زمین هستم از زمین استفاده می‌کنم. اگر کسی آسمان نداشته باشد به این معناست که عظمت را نمی‌فهمد. آسمان برای ما عادی شده است. دریا عظمتش از آسمان کمتر است اما برای ما انسان‌ها عظمت بیشتری نسبت به آسمان دارد و این باعث می‌شود که نیاز درونی ما که مشاهده عظمت است، بی پاسخ بماند. در واقع احتیاج به خشیت دارد. اگر انسان عادت کند که با عظمت‌ها را ببیند و از آن‌ها به عظمت یاد کند، بزرگ می‌شود. وقتی انسان گناه و ضعف ببیند، کوچک می‌شود. وقتی انسان عادت کند به دیدن چیزهای با عظمت و از آن‌ها استفاده کند، بزرگ می‌شود.

اگر نذیر نبود شاید تعداد کمی از انسانها می‌توانستند خوب باشند و حتی با وحی اتصال پیدا کنند اما هیچوقت قریه ای (وحدت) تشکیل نمی‌شد.

نکته جالب این آیات این است که نذیر را مثلا در تعریف سایه معرفی می کند.

شما به سراغ سوره فرقان رفته و می پرسید نذیرها در قریه ها چه می گفته اند؟ سوره نیز پاسخ می دهد. مثلا می گوید که خداوند خواب را ثبات قرار داده است پس اگر الان خواب برای من مایه آرامش نیست، معلوم می شود که یک جای کار می لنگد. غیر ممکن است کسی با خودش یا دیگری درگیری داشته باشد و خواب آرامی داشته باشد. همین که نذیر بگوید خواب هایتان را اصلاح کنید یعنی اینکه دست از اذیت کردن دیگران بردارید تا آرام باشید. حالا از کجا می فهمیم که هر کس خواب آرامی ندارد یعنی اعمال خوبی نداشته است؟ از آنجا که در سوره زمر آمده که خواب نوعی مرگ است. در واقع فرد در خواب می فهمد که اعمالش خیلی هم خوب نبوده و اینگونه می شود که آرامش در خواب نیز ندارد. خوابی ثبات دارد که فرد بعد از آن بازدهی داشته باشد. در واقع نهار آن فرد، نشورش است. بعد از خواب تازه نفس می شود.

نذیر به معنای احیاگر، هشیارگر و القا کننده ذکر است. بهترین جایی که می توانیم از بحث نذیر استفاده کنیم، سوره مبارکه یس است.

طبق این سوره نذیر روح افزا و زنده کننده است. در سوره مبارکه فرقان وقتی می گوید «و لا تطع الکافرین»، کافر کسی است که استعدادهایش را پوشانده است و نعمت ها را نمی بیند و غفلت دارد.

در سوره مبارکه احزاب کفر در مقابل ایمان است. نذیر با هیچ کفری سنخیت ندارد. کفر در مقابل نعمت شمولیت زیادی پیدا می کند. یعنی پیامبر یا نذیر با هیچ پوشاندن نعمتی سازگاری ندارد و کارش این است که از نعمت ها پرده برداری کند.

اوامر و نواهی قرآن با اوامر و نواهی ما فرق دارد. خداوند همیشه منظورش این نیست که این کار را انجام نده. اگر خدا به پیامبر می فرماید از کفر اطاعت نکن به این معنا نیست که تو داری از کفر اطاعت می کنی! بلکه به این معناست که اینکه پیامبر از کفر اطاعت نمی کند حتما یک امر الهی بوده است. همچنین پیامبرش را تصدیق می کند که پیامبرش در هیچ لحظه ای از اوامر سرپیچی نکرد.

رویکرد دیگری هم نسبت به این اوامر و نواهی وجود دارد که امام صادق علیه السلام مطرح کردند و آن این است که به اصطلاح ما خداوند "به در می گوید تا دیوار بشنود" در واقع منظورش این است که «ای انسان! از کافر اطاعت

مکن.» نکته دیگر این است که خدا در قرآن نشان داده که حتی با پیامبرش هم تعارف ندارد و ارزش‌ها اهمیت زیادی دارند.

فَلَا تُطِيعِ الْكُفْرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (۵۲)

وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا (۵۳)

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا (۵۴)

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا (۵۵)

خیلی جالب است ببینید اینجا یک کفر دیگر را نشان می‌دهد. کفر این آیه با آن کفر متفاوت است.

این کفر در مقابل ایمان است. از کفر در نعمت، به کفر در ایمان می‌رسد..

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (۵۶)

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَيَّ رَبِّهِ سَبِيلًا (۵۷)

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا (۵۸)

الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَانُ فَسَلِّ بِهِ خَبِيرًا (۵۹)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَانِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَانُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا (۶۰)

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا (۶۱)

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا (۶۲)

این سیاق «و هو» ها را اگر نگاه کنید تا این جا ادامه دارد. انگار سوره را سطح بندی و از هم جدا می‌کند.

مقدمه بحث جهاد کبیر عدم اطاعت از کافرین یا شناخت نذیر م شود. البته ممکن است کسی با نذیر همراستا و خودش نذیر بشود و این هیچ اشکالی ندارد. اما نذیر اصلی پیامبر است. عباد الرحمن آنهایی هستند که در باورها و رفتارهایشان اراده شکر و تذکر دارند.

لازمه اراده تذکر توجه به نفس و اتصال به غیب و وحی است. در واقع این خصوصیات، خصوصیات کسی است که خودش را هم راستا با نذیر قرار داده است. عباد الرحمن تابع نذیر است.

ما اطاعت را تبعیت می پنداریم در حالیکه اطاعت در قرآن به معنای همراستایی است. به اینکه سمت تان را مشابه یک سمتی می کنید، اطاعت می گویند.

ساختار اطاعت بر روی کل ساختار انسان می آید. انسان مومن اگر مومن واقعی باشد، هیچ هم جهتی با کفر ندارد. حتی بیدار شدنش همراستا با کفر نیست. اگر انسان مومن شود هم راستا با انبیاء می شود. اگر سبک زندگی ما جایی به کفر نزدیک شد، باید برایمان علامت سوال ایجاد شود. مثلا غیر ممکن است نوع لذتی که یک مومن می برد با نوع لذت کافر شبیه باشد. نهایت مرحله اطاعت از نظام کفر اینگونه می شود که آنها کارهای تو را پیش بینی می کنند. کسی که همراستای نذیر است، غیر قابل پیش بینی می شود. انسان وقتی در جهت دیگری قرار می گیرد، کل زندگی تغییر می کند. بحث کفر بحث بسیار مهمی است.

خدا به ساختار عدم اطاعت از کفر قائل است. این ساختار با اراده تذکر و اراده شکر فعال می شود.

همه باید عباد الرحمن شوند. کسی نگوید که ما نمی توانیم. خداوند راهش را بیان کرده است. ساده ترین راهها مربوط به آیات عباد الرحمن است.

جهاد کبیر قرآن یعنی کسی که متصف شود به این صفات چند گانه.

کفر در قرآن پنج معنی دارد؛ دو مورد مثبت (کفر به طاغوت و پوشانده شدن گناهان توسط خداوند) و سه مورد منفی. در آیات باید دید که کفر مقابل ایمان است یا اسلام و یا شکر.

غیر ممکن است با نسخه های غربی بتوان سبک زندگی را بهبود بخشید. مثلا اخیرا آشنا کردن کودکان با مسائل جنسی مطرح شده است. بعضی از مدرسه ها این نظریه ها را اجرا می کنند. ما لازم نیست به بهانه دشمن شناسی بخواهیم بچه ها را با دشمن آشنا کنیم. کودک که تفکر انتزاعی ندارد! اگر فرزند ما تفکر کردن را یاد گرفته باشد،

دیگر لازم نیست به بهانه اینکه بعدا فریب بخورد از الان فریض بدهیم! به ما می گویند خودت به سمت انحراف برو تا منحرف نشوی! گوهر تفکر اگر در ما زنده شود، مصون می شویم.

تفکر از ۷ سالگی امکان رشد دارد. از ۷ تا ۱۴ سالگی معلم و مدارس اگر بتوانند تفکر تفصیلی کودک را تقویت کنند، بدون اینکه بدی را ببینند، بدی را می فهمد. نشان دادن و بیان کردن بدی ها چیزی جز از بین بردن حیا نیست. تفکر چیزی مثل استدلال نیست. تفکر چیزی است مثل وصل کردن انسان به غیب. تفکر را می شود از ۷ سالگی به کودک آموزش داد. خداوند دلش برای دختر ۱۲ ساله که باید روزه بگیرد، نمی سوزد چون او تفکر دارد و برای همین هم مثل یک انسان بزرگ با او برخورد می شود.

یقین کردیم که اگر مطابق نظام اسلام پیش برویم، فرزند ما دچار هیچ کدام از این آلودگی ها نمی شود. یقین کردیم که همه اتفاقاتی که بر سر ما آمده بخاطر انجام ندادن شریعت و دین بوده است. انسان اگر دین دار شود، می تواند به مقام عصمت برسد.

تفکری که غربی ها مطرح می کنند، تفکر جدای از وحی است اما ما چنین تفکری را نداریم.

کسانی که علوم انسانی می خوانید، خیلی مراقب باشید کتاب های غربی پر از انحراف است.

از تفکر غربی غیر از دین گریزی عاید نمی شود. در صورتی که تفکر دینی، ماهیتا دینی است و علم دینی تولید می کند.

به کتاب های روانشناسی غربی به دیده تردید نگاه کنید.

مقاومت ما در حق، باعث همراستا شدن دیگران با ما می شود.

خداوند در قرآن وجود شیطان را حتمی دانسته و فرموده کسی خود و اهلش را از کید او مصون نپندارد. اگر حضرت ابراهیم (علیه السلام) هم باشی، شیطان دست از سر تو بر نمی دارد. اما این نکته را هم باید دانست که قطعا و یقینا کید شیطان، ضعیف است و ایمان غلبه دارد. ما باید بین این دو مطلب جمع کنیم. با ایمان می شود یک مدرسه را در دست بگیرد.

وَ عِبَادُ الرَّحْمَانِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (۶۳)

وَ الَّذِينَ يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا (۶۴)

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا (۶۵)

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا (۶۶)

وَ الَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَ لَمْ يَقْتُرُوا وَ كَان بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (۶۷)

وَ الَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَ لَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ لَا يَزْنُونَ وَ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (۶۸)

يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ يُخَلَّدُ فِيهِ مُهَانًا (۶۹)

إِلَّا مَنْ تَابَ وَ ءَامَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۷۰)

وَ مَنْ تَابَ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا (۷۱)

وَ الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا (۷۲)

وَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَ عُمِيَانًا (۷۳)

وَ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَ اجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا (۷۴)

أُولَئِكَ يَجْزُونَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَ يُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَ سَلَامًا (۷۵)

خَلِدِينَ فِيهَا حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا وَ مُقَامًا (۷۶)

قُلْ مَا يَعْجَبُوكُمْ رَبِّي لَوْ لَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا (۷۷)

هر کدام از این بندها را که می خوانیم بگوئیم؛ چشم قصد می کنیم که این کار را انجام دهیم. قصد می کنیم «هون» بودن را. قصد می کنیم هر جاهلی را دیدم بگویم سلام. قصد می کنیم و... .

طبق آیه ۶۷ هنگام انفاق کردن یک مقداری برای خودتان نگه دارید. در آیه ۶۸ «ذلک» به «شرك» و «لا یقتلون» و «لا یزنون» برمی گردد.

طبق آیه ۷۲ وقتی لغو در جامعه زیاد بشود، حالت جوگیری دارد! اما عباد الرحمن دچار جو نشده و بهم نمی ریزند.

انشاءالله نکات باقیمانده از آیات آخر در جلسه آتی گفته خواهد شد.

تعجیل در فرج امام زمان (عج) صلوات